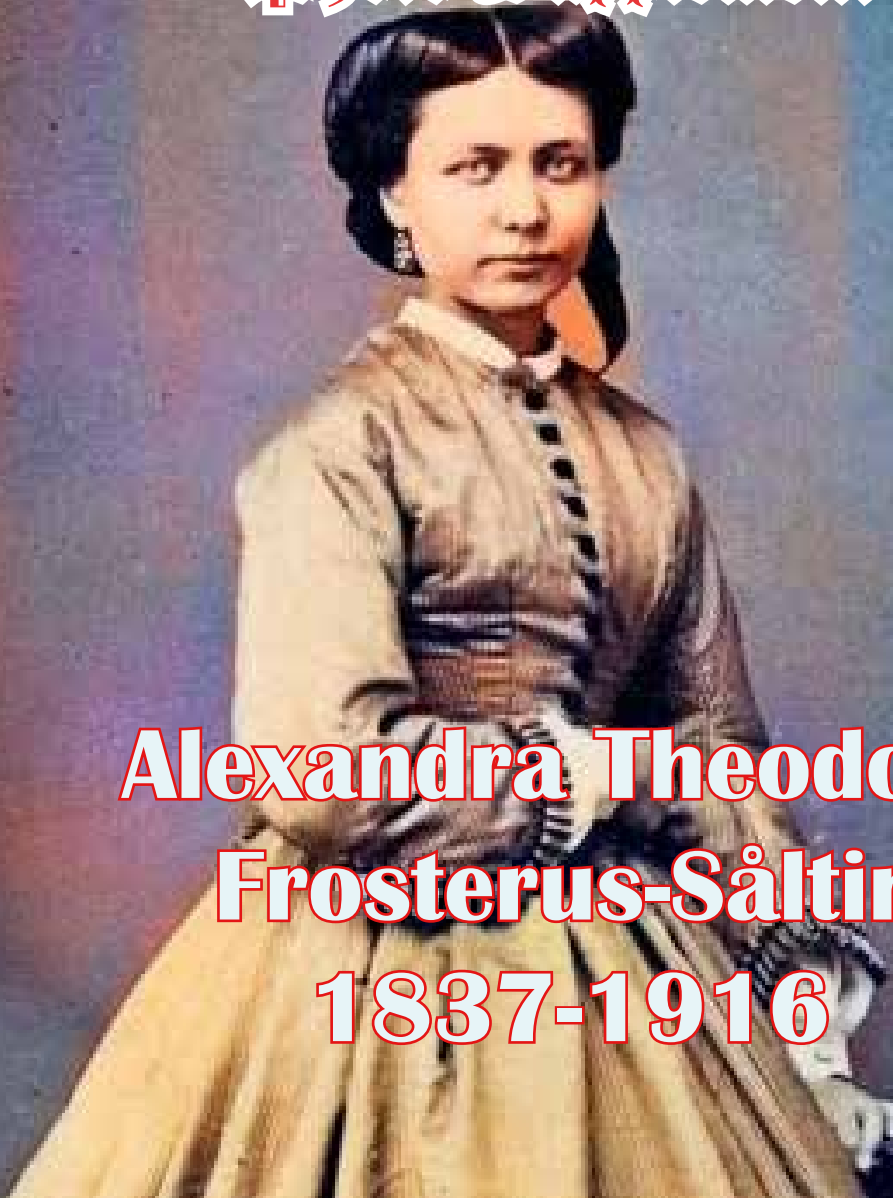

Waasan Päivälehti

WASA DAILY

Wasa Dagblad

Photo Supplement

Alexandra Theodora

Frosterus-Såltin

1837-1916

Alexandra Theodora Fros- terus-Såltin, unohdettu vaa- salainen taiteili- ja

Kuka on Suomen tun-
netuin ja samalla unoh-
detuin naispuolinen tai-
teilija? Kenen teoksia
miljoonat suomalaiset
ovat ihastelleet yli sad-
an vuoden ajan? Kuka
vaasalainen taiteilija on
ollut unohdettu kymme-
nien vuosien ajan ilman,
että Vaasassa olisi ainoa-
takaan muisto-merkkiä
tai patsasta hänelle, pu-
humattakaan siitä, ettei
kaupungissa ole yhtään
hänen mu-kaansa ni-
mettyä katua? Kuka on
taiteilija, jonka terveyt-
tä edistäviä piirustuk-
sia koululai-semme ovat
katselleet 120 vuoden
ajan? Kuka naispuoli-
nen taiteilija on inspi-
roinut Eppu Normaalin
koskettavaan lauluun
”Murheellisten laulujen
maa”? Kuka on vaasa-
lainen taiteilija, jonka
piirustukset olivat osa-
syynä siihen, että Suo-

Hagan pappila, missä Alexandra vietti lapsuutensa

*Roberet Wilhelm Ekman, Suomen maalaustaiteen isä ja Alexandran
monivuotien opettakja. Hänen patsas on Turussa.*

“Nuori neito”, Suomen Kansallisgallerian omistama taulu

**messa oli historian alus-
sa kieltolaki? Kuka on
vaasalainen taiteilija,
jonka taulu on presiden-
tin kansliassa?**

Tämä kuuluisa taiteilija on tohtori Alexandra Theodora Frosterus-Sältin.

Lapsuus

Alexandra Frosterus syntyi 6. joulukuuta 1837 Inkoossa. Hänen vanhempansa olivat teologian professori Benjamin Frosterus ja Wilhelmina Sofia af Gadolin. Benjamin Frosterus oli syntynyt Pudasjärvellä 28. huhtikuuta 1792, Kalajoen kirkkoherran Johan Frosteruksen ja tämän ensimmäisen vaimon Marian Westzynthiuksen poikana. Robert Frosterus, Kuopion ensimmäinen piispa, oli hänen velipuolensa. Benjamin Frosterus väitteli teologiassa vuonna 1821 ja vihittiin papiksi 1824. Hänestä tuli kirkkohistorian professori vuonna 1829. Benjamin muutti perheineen 1. toukokuuta 1838 Vaasaan. Hänestä tuli silloiselta nimeltään Mus-tasaaren ja Vaasan seurakunnan kirkkoherra. Alexandra vietti lapsuutensa Hagan pappilas-sa. Talo seisoo edelleen samalla paikalla lähellä Vanhaa Vaasa ja toimii nykyään Vaasan ruotsinkielisen seurakunnan edustustilana.

Nuoruus

Isä Benjamin teki paljon edistääkseen lasten koulutusmahdollisuuksia Vaasassa ja Musta-saaren alueella. Hän ei voinut olla huomaamatta tyttärensä taiteellista lahjakkuutta. Alexandra

“Venematka hautausmaalle”, Suomen Kansallisgallerian omistama taulu

“Äiti nukkuvan lapsensa kanssa”, Suomen Kansallisgallerian omistama taulu

itse kertoi: ”Kun näin jotain kaunista, olin ahdistunut, kunnes sain näkemäni paperille, minkä jälkeen olin onnellinen”.

Perhe lähetti vuonna 1852 Alexandran 14-vuotiaana Turun piirustuskouluun. Tämä oli poik-keuksellista aikana, jolloin tyttöjen ei yleensä ollut tapana käydä koulua. Matkat Vaasasta Turkuun tehtiin hevoskyydillä ja ne kestivät viikon. Turun piirustuskoulu oli yksi ensimmäisistä Euroopan taidekouluista, jotka hyväksyivät tytöt ja naiset oppilaisiksi.

Opinnot

Alexandra opiskeli piirustuskoulussa R.W. Ekmanin yksityisoppilaana vuosina 1852–1857. Alexandra matkusti ulkomaille ensimmäisen kerran vuonna 1857 saatuaan taideyhdistyksen 300 hopearuplaa stipendinä. Düsseldorf oli tuolloin suosittu koko Euroopan taidekeskus. Sinne Alexandra halusi mennä. Düsseldorfin taideakatemia ei tuolloin hyväksynyt naisopiskelijoita, mutta Alexandra sai opiskella taidetta professori Otto Mengelbergin yksityisoppilana. Taiteilija Mengelbergillä oli kaksi ateljeeta, joissa hänen yksityisoppilaansa saattoivat kehittää taitojaan. Alexandra sai lisäksi monia arvokkaita virikkeitä muilta pohjoismaisilta taiteilijoilta mm. norjalaisilta Gudelta ja Tidemanilta. Amalia Lindgren puolestaan oli tunnettu ruotsalainen taiteilija ja Alexandra ystäväystyi hänen kanssaan. Toiseksi elinikäiseksi ystäväksi tuli norjalainen taiteilija Mathilda Bonnevie. Alexandra maalasi hänestä mieleenpainuvan muoto-

kuvan vuonna 1861. Maalaus on Tikanojan taidekodissa Vaasassa. Maalausta pidetään Alexandran parhaana työnä. Alexandra ja Mathilda olivat samanikäisiä.

Aika Düsseldorfissa oli Alexandralle kokemus. Näin hän kuvaili muistojaan vuonna 1907 Naisten Ääni-lehdessä: ”Sosiaalinen elämä siellä oli täysin erilaista kuin täällä, niin vapaa-tiloista, rikasta ja luonnollista. Kokoonnuimme toistemme koteihin tiettyinä päivinä. Keskustelunaiheista ei ollut pulaa. Ilot ja surut, toiveet ja pettymykset jaettiin. Yhden menestys oli kaikkien menestys, yhden epäonnin kohtasi kaikkia. Monet heistä ovat jo poissa, Gude ja Tideman ovat poissa sekä Alma Glad, joka meni naimisiin Werner Holmbergin kanssa. Mutta Mathilda Bonnevie, myöhemmin professori Dietrichsonin puoliso, on edelleen elossa. Viime aikoina minusta tuntui, että oli aika ottaa häneen yhteyttä, joten kirjoitin hänelle pitkän kirjeen. Kun vastaus tuli, oli aivan kuin Mathilda olisi ollut läsnä, yhtä valpas ja leikkisä, se todella kosketti sydäntä.”

Vuosina 1857–1962 Alexandra oli pääasiassa ulkomailla. Pariisissa hän opiskeli taidetta Ange Tisslerin ateljeessa, josta hänellä oli monia valoisia muistoja. Tisslerin ateljee oli ai-noa paikka Pariisissa, jossa naisopiskelijat saattoivat opiskella taidetta.

Suomen ensimmäinen sarjakuva

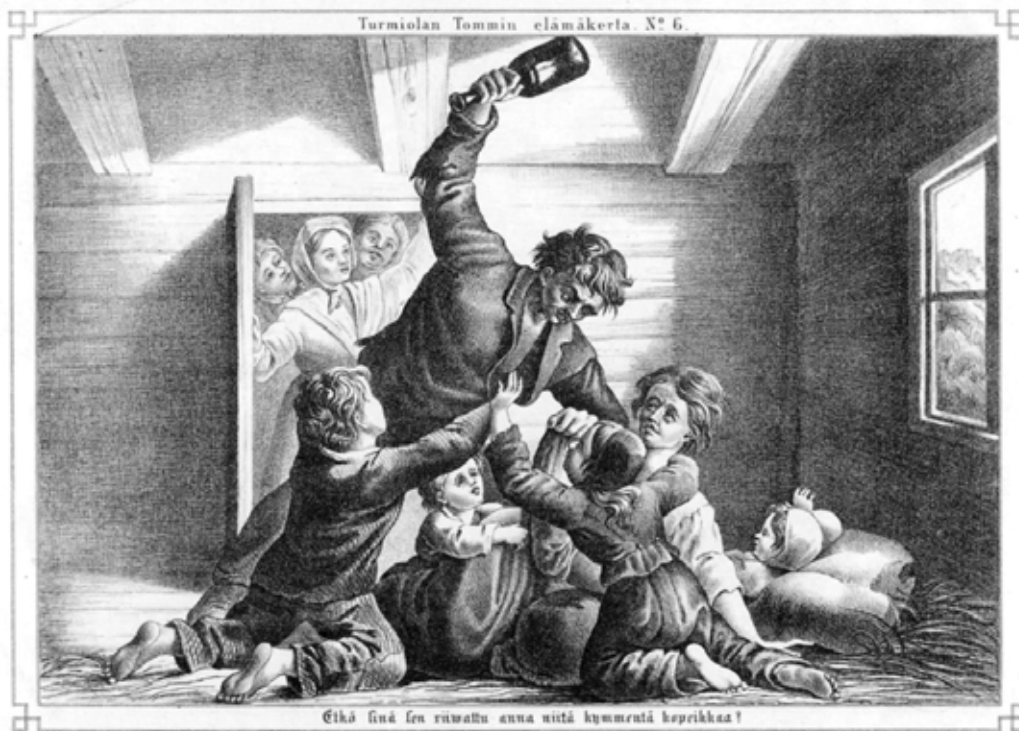
J.V. Snellman tilasi vuonna 1858 henkilökohtaisesti Alexandralta terveyskasvatusaiheisen piirustussarjan kertomaan koululaisille

ja muille alkoholin haitoista. Voidaan olettaa, että hän 20-vuotiaana nuorena naisena oli imarreltu ja liikuttunut tästä kunniatehtävästä. ”Turmiolan Tommin elämäkerta” julkaistiin vuonna 1858 Suomen raittiusseuran toimesta. Julkaisu sisälsi kahdeksan litografioitua levyä, jotka olivat erittäin korkealaatuisia sen ajan tekniikkaan nähden. Suomenkielinen painos oli 5 000 kappaletta. Kirja maksoi 20 kopeekkaa. Kuvasarja näyttää viinanjuojan elämän kahdeksan kuvan sarjana. Piirustukset teki ”ma-demoiselle” (Helsingfors Dagblad:n käyttämä nimitys) Alexandra Frosterus hovimaalari Ekmanin valvonnassa. Voidaan sanoa, että Turmiolan Tommi oli maamme ensimmäinen sarjakuvahahmo. Turmiolan Tommia käytettiin raittiusvalistuksessa 1980-luvulle asti eli yli 120 vuotta.

Alexandra ja J. L. Runeberg

Alexandran äiti Wilhelmina Sofia af Gadolin oli J. L. Runebergin vaimon Fredrikan lapsuudenystävä, joten Alexandralla oli mahdollisuus vieraillla Runebergin perheen luona useaan otteeseen. Hän vietti syksyllä 1868 muutaman päivän heidän kanssaan. Monta vuotta myöhemmin Alexandra kirjoitti: ”En voi koskaan unohtaa vaikutelmiani noilta ajoilta. He olivat täynnä sydämellistä hyvyyttä, iloa, lämpöä.”

J.L. Runeberg oli tilannut Alexandralta maalauksen, joka valmistui keväällä 1868. Fredrika Runeberg kirjoitti 2.3.1868 kirjeessään pojalleen Walterille: ”Noin viikko sitten sain Alexandra Sältinilta pari vuotta sitten tilatut kaksi taulua, joista

KOTILIESI

N:o 8

HUHTIKUUN II 1928

Hinta 3:-

“Merimiehen vaimo” Kotiliesilehden kannessa vuonna 1928

Luutapoika, Runebergin museossa, Porvoo

J.L. valitsi epäröimättä toisen. Taulu on isokokoinen. Se kuvaa 9-vuotiasta poikaa, joka kantaa selässään luutanippua. Poika on pukeutunut lampaannahkaiseen turkkiin, nahkamyyssyyn ja kintaisiin. Poika on luultavasti juuri tulossa kotiin metsästä, tai ehkä hän on menossa myymään tekemiään luutia. Talvimai-sema ympäröi häntä, taustalla on luminen mökki, piipusta nousee savu. Poika näyttää tyyty-väiseltä. Yleinen mielipide tuntuu olevan, että tämä on ehkä paras taulu, jonka Alexandra on maalannut, ainakin parhaiden joukossa. Runeberg on siihen erityisen tyytyväinen. Se on hyvä, että hän on nyt mennyt joka päivä hetkeksi saliin istumaan ja ihailemaan kuvaa, koska hän ei ole moneen viikkoon poistunut suljetusta kammioistaan. Taidekriitikko Borenius pitää erityisesti taulusta. Hänen mielestään näin hyvin maalattua hahmoa ei ole vielä maalattu Suomessa. Se laitetaan nyt Helsinkiin näyttelyyn, jotta nähdään, miten sitä arvioidaan.”

Perhe

Alexandra avioitui vuonna 1866 vaasalaisen lääkärin Fredrik Viktor Sältinin (1833–1873) kanssa ja muutti takaisin Vaasaan. Viktor Sältin syntyi Tenholassa 22.3.1833. Hänen isänsä oli Tenholan sheriffi Karl Gustav Sältin. Viktor pääsi ylioppilaaksi 16.10.1852 arvosanalla approbatur ja aloitti lääketieteen opinnot valmistuen vuonna 1865 lääketieteen lisensiaatiksi. Tätä ennen hän oli jo väitellyt lasten tuberkuloosisesta aivokalvontulehduksesta. Viktor nimitettiin linna- ja sairaalalääkäriksi Vaasassa

Viktor Sältinin väitöskirja käsitteli tuberkuloosin aiheuttamaa aivokalvontulehdusta

Pikku suruja. Suomen Kansallisgalleria

vuonna 1865. Lääkärinä hänen sanotaan olleen erittäin taitava ja oeli ppinut. Termi ”linnan lääkäri” viittaa siihen, että hän oli vankilalääkäri. Voisi ajatella, että sen jälkeiset vuodet olivat stressaavia Viktorille. Koettiin nälkävuodet 1866–1869. Ne aiheuttivat paljon työtä maan harvoille lääkäreille. Aviomies ei voinut juurikaan auttaa kotitalouden ja lasten hoidossa. Avioliiton lyhyen keston aikana Alexandra synnytti neljä lasta, joista kolme selviytyi. Imeväiskuolleisuus oli tuolloin aivan eri luokkaa kuin nykyään. On ymmärrettävää, että hänen taiteellinen uransa oli tauolla näinä vuosina. Lisäksi häneltä puuttui taitelijaystävä, sillä Vaasan taidepiirit olivat tuolloin rajalliset. Opiskeluaikana Alexandra oli tottunut olemaan paljon vuorovaikutuksessa samanhenkisten taiteilijaystävien kanssa.

Alexandran aviomies kuoli äkillisesti 29. marraskuuta 1873 sydänkohtaukseen. Alexandra oli vuonna 1873 leski ja kolmen lapsen yksinhuoltaja. Hän muutti lapsineen 1874 Turkuun ja aloitti taidekoulun sekä Heurlinin tyttökoulun opettajana. Alexandra muutti Turusta Helsinkiin 1899 ja takaisin Vaasaan 1900.

Alexandran taiteellinen työ

Alexandran taiteellinen elämä voidaan jakaa kahteen jaksoon. Ensimmäinen kattaa ajanjakson Turun piirustuskoulusta noin vuoteen 1877. Tänä aikana Alexandra teki monia parhaista maalauksistaan, lähes 200. Monet näistä ovat parhaita Suomessa koskaan tehtyjä maalauksia. Maalaukset ”Nuori neiti”, ”Ve-

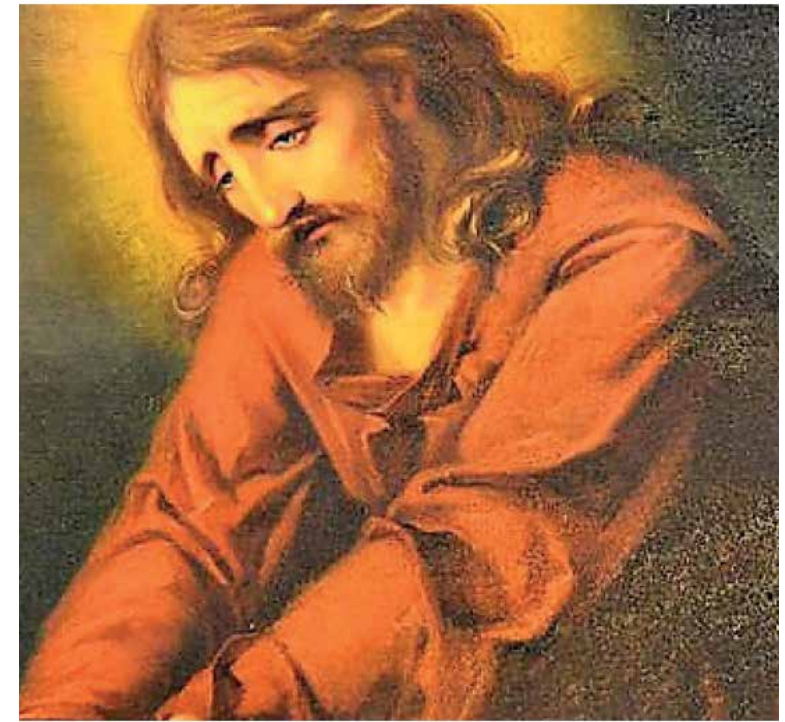
Törnävän kirkon alttaritaulu

neretki hautausmaalle”, ”Pieniä suruja” ja ”Äiti nukkuvan lapsensa kanssa” ovat esillä Kansallisgalleriassa. ”Savoyard-poi-ka” löytyy presidentinlin-nasta. Maalaus, joka on maalattu 1863, kuvaa paimenpoikaa Ranskan Alpeilla.

Mathilda Bonnevien muotoku-
via on esillä Tikanojan taidemu-
seossa Vaasassa, kuten myös sar-
ja pieniä maalauksia Alexandran
lapsista. ”Luutapoika” on esillä
Runebergin museossa Porvoos-
sa. Kopio tästä maalauksesta on
Pohjanmaan museossa Vaasassa.

Toinen jakso alkoi vuonna
1877 ja jatkui loppuelämän ajan.
Tänä aikana Alexandra maala-
si kaikki alttaritaulunsa, lähes
70 kappaletta, joista noin 50 on
säilynyt. Alttaritaulujen maala-
misesta tuli Alexandran toinen
tärkeä taiteellinen ura. Turun ai-
kana hän maalasi pari-kymmentä
alttaritaulua opetustyön ohella.
Jo Pariisissa ollessaan hän oli
maalannut kopion Jean-Baptiste
Regnault'n maalauksesta ”Las-
keutuminen ristiltä”. Uskotaan,
että hän maalasi tämän isänsä
Benjaminin muistoksi, joka oli
kuollut muutama vuosi aiemmin.
Vuodesta 1864 lähtien tämä maa-
laus on ollut Mustasaaren kirkos-
sa Vanhassa Vaasassa.

Hänen varsinainen uransa alt-
taritaulutaiteilijana alkoi kui-
tenkin vuonna 1877, kun hän
sai ensimmäisen alttaritaulu ti-
lauksen Otto Schaumanilta Sei-
näjoelta. Törnävän kirkko oli
vihitty käyttöön vuonna 1864,
mutta kirkossa ei ollut alttaritau-
lua. Alttaritaulun puute otettiin
keskusteluun vuonna 1873 pas-
tori Wilhelm Lindstedtin aloit-
teesta: ”Eikö olisi hyvä aika,

Jesus Törnävän kirkon alttaritaulussa

*Mustasaaren kirkossa oleva kopio Jean-Baptiste Regnault'n maalauk-
sesta ”Laskeutuminen ristiltä”.*

Kerimäen kirkon alttaritaulu

sillä Jumalan armosta me nautimme paremmista ajoista, nyt, kun vauraus on tulossa arki-päiväiseksi hyvien vuosien vuoksi, ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotta kirkollamme olisi kaunis alttaritaulu.” Seurakunta päätti yksimielisesti, että ”kirkko, niin kauan kuin ei ole alttaritaulu, on puoliksi valmis” . Sinnikäs rahankeräys maalausta varten aloitettiin. Varojen kerääminen tuotti hyvän tuloksen. Kolme vuotta myöhemmin oli kerätty lähes 1000 markkaa. Suojelija Wasastjerna valtuutettiin tilaamaan tohtori Alexandra Frosterus-Sältiniltä maalaus 1500 markan hintaan. Alexandra oli hyvin epävarma siitä, riittävätkö hänen kykynsä niin vaativaan projektiin. Kuitenkin sekä Otto Schauman, silloinen suuri taideguru Suomessa, että Zacharias Topelius kannustivat häntä. Niinpä Aleksandra keräsi rohkeutensa ja lähti Dresdeniin tutkimaan kirkollisia maalauksia. Törnävän kirkon alttaritaulun motiiviksi tuli ”Kristus Getsemanessa”. Tämä sama aihe on sittemmin toistunut monissa hänen alttari-tilauksissaan. Loppukesästä 1877 maalaus valmistui hänen ateljeessaan Turussa. Sitten raken-nettiin tukeva kuljetuslaatikko ja alttaritaulu kuljetettiin Vaasaan ja sieltä Seinäjoelle, mikä ei ollut siihen aikaan kovin helppoa. Yhdeksässä ja puolessa päivässä puuseppä Isak Karbacka oli teki alttaritaulun arvoisen kehyksen.

Vaasa-lehti kirjoitti 28.9.1912 alttaritaulusta: ”Alttaritaulu kuvaa Jeesusta Getsemanessa. Sen on maalannut tohtori A. Sältin vuonna 1877. Maalaus antaa erityisen vakavan vaikutelman

paitsi aiheensa myös toteutuksensa suhteen. Värit ovat hillittyjä ja herkkiä. Jos se olisi ”suuressa maailmassa”, se olisi herättänyt ansaittua huomiota. Alttaritaulu maksoi 2 500 markkaa, sisältäen juhlanan kolmi-osaisen kehyksen.”

Tämän ensimmäisen alttaritaulun jälkeen Alexandra maalaasi 70 alttaritaulua. Näistä 50 on säilynyt ja on käytössä. Hänen opettajansa R.V. Ekman oli myös kuuluisa alttaritaulujen luoja, mutta hän oli maalannut vain 35 alttaritaulua. Alexandran alttaritauluista tunnetuin on Kerimäen kirkon alttaritaulu. Viimeisen alttaritaulunsa hän maalasi ollessaan 77-vuotias. Aihe oli ”Kristus ristillä”. Taulu sijaitsee Ruokolahden kirkossa.

Kolmas ja viimeinen kerta Vaasassa

Samtid-lehdessä Aline Geitlin (Alexandran veljentytär) kertoo Alexandran viimeisistä vuosista. Nämä vuodet Vaasassa eivät olleet täysin onnellisia: ”Kun poikien työ vei heidät muualle, Alexandra Sältin jäi yksin Helsingin kotiinsa. Mutta hänellä oli kuitenkin ystävä- ja perhepiiri ympärillään. Hänen omat kiinnostuksensa auttoivat vähentämään menetystä. Hän seurasi tarkkaavaisesti paikallista taide-elämää ja eli siinä itse mukana. Kun olosuhteet antoivat vuonna 1900 mahdollisuuden lähteä Helsingistä hän muutti Vaasaan. Tämä oli hänen kolmas ja viimeinen koti Vaasassa. Siellä yksinäisyys hiipii hänen ylleen. Lapsuutensa ystävä-olivat pois. Taide oli etsinyt uusia polkua, kulkenut outoja harhailevia uomia, joita hän ei enää pystynyt

seuraamaan. Hän tunsi itsensä yksinäiseksi täälläkin, unohdettuna. Hän sulkeutui itseensä ja löysi lohtua ja iloa alttaritauluista, jotka pysyivät uskollisina hänelle viimeisiin vuosiin asti. Hän vietti kesänsä Turun saariston vanhoissa ja rakkaissa maisemissa läheistensä parissa. Siellä hän tunsi olonsa onnelliseksi. Mutta tämä ilo oli otettava häneltä pois. Perhepiirissä kuolema nousi yhtäkkiä, tuhoisasti. Silloin hänen rohkeutensa elää murtui. Hän taipui iskun alla, josta hän ei pystynyt enää nousemaan. Kun kuolema tuli, hän näki siinä vapautajan, joka avasi näkymiä joihin hänen kauneudenjanoinen henkensä oli kai-vannut.”

Alexandra Frosterus menetytti kotonaan osoitteessa Kirkkopuistikko 2 sairastuttuaan keuhkokuumeeseen 78 vuoden, 2 kuukauden ja 24 päivän ikäisenä. Hänet hautansa on Vaasan vanhalla hautausmaalla.

Tämä teksti on aikaisemmin julkaistu ”Naisten Ääni”-elämäkertakirjastossa (www.naistenaani.fi).

Kirjoittaja on Marjatta Björknäs

O Vig An Mota Du

